

785.

Q. D. B. V.

DISSERTATIO THEOLOGICA

D E

FIDE SIMPLICI

ex 2. Cor. XI, 3.

QVAM

RECTORE ACADEMIAE

MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO

DN. FRIDERICO AVGVSTO

ELECTORATVS SAXONICI HAEREDE

PRAESIDE

MARTINO CHLADENIO

SS. THEOL. D. ET PROFESSORE PVBLICO,

ALVMNORVM REGIO-ELECTORALIVM EPHORO

ET H. T. ORD. THEOL. DECANO

AD DISQVISITIONEM

PROPONIT

AD D. APR. A. O. R. MDCCXIV

M. CHRISTIANVS AVGVSTVS STAENDERVS,

LEVCOPETRENSIS MISNICVS.

Exeg.
C.

35236

VITEMBERGAE,
LITERIS VIDVAE GERDESIANAE.

*Eidet v. ih T. VI. Diff. Ge
get. A. 63.*

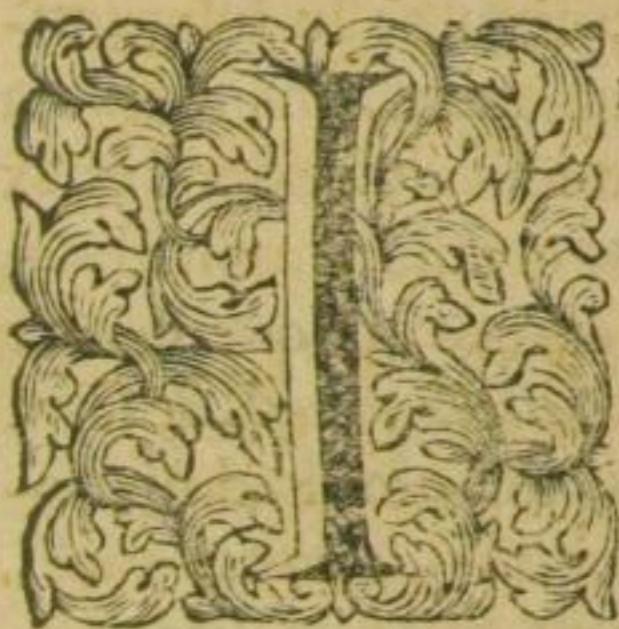
218

Moderante Christo!

DE
FIDE SIMPLICI

ex 2. Cor. XI, 3.

nter reliquos sectarios, quos D. Athanasius suo tempore aggrediendos censuit, et non tam curiositate, quam necessitate ductus, quod iudicium DU PINII satis sobrium est, refutavit, deprehendimus etiam τὸς κελέουσας μὴ δὲν ἀπὸ γράφων ζητεῖν ή λαλεῖν, ἀγκυρώντες τῇ παρ' αὐτοῖς πίστι, praecipientes nec quaerendum nec loquendum ex Scriptura, sed in sua cuique fide acquiescendum esse: cum ζητησις seu inquisitio rerum sublimium potius illas nobis obscuriores reddat. Graviter et solide ATHANASIVS homines istos ad praeceptum Christi eiusque promissum de quaerendo et inveniendo alegat Matth. VII, 8. seque ac omnes sinceros confessores auxilio Dei confisos quaerere, ut oporteat, et invenire quae oporteat, ac demonstrare, quae di-

A 2

cani,

cant, et ad verum scopum verbi divini attendere, ut et domesticis persuadeant, adversarios refellant, et semetipso per inquisitionem lucrificiant: et ut denique non inconstans dogma proponant. Provocat tandem ad ipsum Apostolum, qui verba ineffabilia audierit, neque tamen dubitaverit ad hibito debito scrutinio veritatem tueri, *Quidni*, pergit, periculoseum nunc fuerit coram divini codicis abiicere, et τὰ δοκίντα ἀπὸ καρδίας, natas in cerebro nostro opiniones proferre? Ulti enim τὸ πάντων κατατολμᾶν ἐυσεβὲς, θετὸ πάντων καταμελεῖν ἐυαγγὲς: Audacter omnia perscrutari pium non est: ita omnem prorsus inquisitionem prorsus negligere non est sanctum. T. II. Opp. edit. Paris. p. 255. Fatemur hac meditatione Patris admodum erudit et adversus errores omnes adamantini, inductos fuisse, ut cum ad simplicitatem sanctam in rebus fidei servandam hodie et purior doctorum coetus, et exurgens Fanaticorum ac Indifferentistarum cohors subinde provocet, quaenam eius genuina sit indoles? primis velut hic lineis ductis describere, et ex oraculo Spiritus S. characterismos verae et falsae simplicitatis, quantum ex eius collatione fieri posset, nos quoque eruere animum induxerimus. Deus, qui *simplicissimus est*, ac salva personarum Trinitate purissime unus, sine omni admixtione ac duplicitate, in quo est *simplex esse*, *simplex posse*, *simplex velle*, *simplex nosse*, cuncta sunt *simplicia*, simplicitate absolutissima et eminentissima, suam nobis opem praebat liberaliter per et propter Christum!

I.

Sola ergo ista verba Apostoli perpendemus, quando in oraculo indicato 2. Cor. XI, 3. scribit: Φοβθμαὶ μὴ πως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστὸν. Metuo, ne forte mentes vestrae corrumpantur a simplicitate quae est erga Christum. Est itaque felix in munere sanctis-

ctissimo Apostolus: quo felicior vero, eo simul cautior et circumspectior, et cum facilitatem seductionis ab hypocritis videat, metu sancto plenior, quod utrumque non dissimulat, et gravissimas se habere causas tum gloriandi, tum *metuendi* profitetur. Quis felicior Paulo, qui cum aliis tot ecclesias Corinthios quoque ad amplexum Evangelii perduxerat, eosque ἕρμοσε ἐν ἀνδρὶ, desponderat uni viro Christo, genuino sponso: (non Papae Romano, utpote quem non sponsum, sed adulterum, esse, iamdudum testatus est inter tot veritatis confessores FRANCISCVS VILLIERIVS *de statu primitiae ecclesiae p. II.*) voce emphatica, depromta ex antiquitate Graecorum, inter quos virginibus praeficiebantur ἀρμόσαι καὶ ἀγυόσυνοι, *Inspectores, custodes seu censores* non saltem morum, verum etiam sponsores, qui matrimonium ineundum curarent, et futuras sponsas ritu solenni desponderent proco nuptias ambienti, et tandem eam integrum et incorruptam in manus traderent. Qua in re ab HAMMONDO, CLERICO et Antiquariis ipsis expedita, et ulterius evolvenda non haerebimus, cupidi nuclei sub cortice reconditi: revera enim Paulus Corinthiorum ecclesiam seu coetum congregatorum fidelium regenerando Christo adiudicavit, et ab incredulitate seculi ac impietate abduxit, traditurus demum eam Salvatori suo ac magistro in die pantocritico ἀγνή, puram et castam inviolatamque in manus.

II.

Quaeris: Quodnam illud fuerit vinculum desponsationis, et in quo momento praecipue ἀγνή ista Corinthiorum constare debuerit? Circumstantiae textus et analogia protinus subveniunt, ac respondent, illud utrumque fuisse fidem veram, eamque ante omnia OBJECTIVAM, doctrinam puram, intemeratam, in nulla credendorum parte

A 3

a fin-

a sinceritate in verbo Dei revelata deflectentem, sed post-habito rationis dominio unice ipsi adhaerentem, cum aver-satione et reiectione omnis perversionis evangelii, quo-cunque etiam sanctimoniae fuso illitae et pictae: nec mi-nus *Subiectivam*, ex unico verae doctrinae fonte, nullo ve-ro modo ex lacunis impurae rationis aut revelationis factae et ementitae hauriendam, sed unice doctrinae Apostolicac de Christo crucifixo pro nobis, et quae cum illa proxime et remote cohaerent, innitentem, ipsiusque meritum prae-via sufficienti notitia ac non fluctuante, sed pleno, assensu apprehendentem. Intra hanc regulam ac metam dicit Apostolus capite praecedenti sese apud ipsos continuisse, non vero *eis τὰ ἀμετρα, in enormia, καὶ ἀλλότριον κάνωνα, canōnem illegitimum se immisisse*, more spirituum vertigino-forum, quibus solenne sit, non modo *amare τὰ ἀμετρα,* et *nullis normis adstringi velle, verum etiam ubique proce-dere πατὰ τὸ μέτρον τῆς κάνωνος, adversus omnes metas et repagula,* soli libidini inspirationis extraordinariae, de qua gloriantur, litando et obsequendo, *1. Cor. X, 12. sqq.* Et sic procedendo, eo rem auspicio Numinis Paulus perduxerat, ut Corinthiorum coetus ab ipso non solis verborum blan-dimentis, quae procul aberant, sed re ipsa declararetur pro *ecclesia Dei, ecclesia sanctorum 2. Cor. I, 1. omnibus bonis et donis abundanter exornata 1. Cor. I, 6. 7. ipsorumque corda pro epistola Christi a se conscripta 2. Cor. III, 3. de quibus multa et gloria praedicare posset 2. Cor. VII, 4. summatim ut dicamus, pro tali coetu, in qua verbum Dei pure et orthodoxe proponeretur, Sacraenta ex institutione Chri-sti incorrupte administrarentur, fructusque horum bene-ficiorum se per sanctimoniam infucatam in plerisque exe-rerent, tametsi omnia omnino scandala, quavis etiam in-dustria adhibita, expurgari non potuerint.*

III. Gau-

III.

Gaudium hoc etat in Paulo innocens, sanctum et intemeratum, non tamen sine metu. Φοβερός μω! inquit divus Apostolus. Quas quaeso causas habebat? Sane non parum graves. Hostem videbat non unum, tortuosum, implicatum et *serpentis instar se flectentem ac curvantem*: Ante omnia ipsum inimicorum et haereticorum antesignatum satanam, si per ipsum liceat, totum mundum seductum Apoc. VI. seq. nec prius quieturum, quam a puritate doctrinae eum ad devia deduxerit. Habebat ille organa sua omnibus nequitiae et versutiae armis instructissima, homines temerarios et audaces, in Apostolos ipsos insurgentes, et Pauli nunc *personam, tenuem et vilem*, nunc *eloquentiam et stylum*, nunc *vitam eius et munus pungentes et suggillantes*, ipsumque adeo *malitia et carnalitatis alicuius insimulantes*, ut ex 2. Cor. I, 17, 2. Cor. IV, 2. X, 10. XI, 6. X, 3. coniicitur, paupertatem et alia exprobrantes 2. Cor. XI, 7. seipso vero ob *sapientiam multo sublimiorem extollentes, revera nihil intelligentes*. 2. Cor. X, 12. Suamque *pietatem et ideo exantatas persecutiones iactantes* 2. Cor. XI, 22. 23. quibus omnibus et contemptum Paulo, et sibi benevolentiam conciliare annisi, et tandem falsarum ac novarum doctrinarum studio Corinthios assuetudinem facere conati fuerunt.

IV.

Praesentissimum itaque periculum persentiscens divino Spiritu praeditus Apostolus, quo magis arcanis et clanculariis artibus uterentur Pseudo Apostoli, eo maiori contentione ac studio obviam eundum, ipsosque Corinthios, quos tantopere complectebatur atque amabat, ut se ipsos *in corde gerere testaretur*, 2. Cor. VII, 3. commonefaceret, de cavendis imposturis adversiorum non alio, quam ferenti-

pentino, habitu incedentium, et sub insignis sanctimoniae specioso pallio tectorum, et ad perseverantiam in fide sincera et semel recepta admodum graviter cohortaretur. Eumque in finem operam non perfundoriam simul navat, ut praejudicia ipsorum animo jam paulatim vel non animadvertistentibus insinuata animoliretur, qualia erant *contemptibilitas* personæ ejusque *muneris*, 2. Cor. X, 3. *eleemosynæ* ipsi aliisque collatæ 2. Cor. VIII, 8. XI, 9. 12. 13. & si quae porro in speciem veritatis excogitari poterant: quae omnia Apologia admodum gravi et pia ex dictamine Spiritus Sancti procul omni odio, affectuumque raptu diluit in hoc praeferunt et sequenti capite, et ostendit in hoc momento præcipuam a se gloriam reponi, quod per Christi opem veritatem evangelii inter tot hostium insultus nihilominus imperterrita animo et ore profiteatur.

V.

Addit vero in nostro oraculo non praeter rem Apostolus suae sollicitudinis documentum satis evidens, quando in memoriam revocat Corinthiis tum *praestantiam statutus* praesentis in quo versentur, tum *facilitatem illum amittendi*; Status ille praesens erat ἀπλότης ή εἰς τὸν χριστὸν: *SIMPLICITAS* quae est erga Christum. Nonnisi consequenter *moralem simplicitatem* hic intelligendam esse sagacior oculus probe animadvertet: Ista enim virtus, quae in sinceritate et candore vitae morumque consistit, tanquam effectum nobilem nobiliorem causam adhuc agnoscere debet. Quaenam vero est illa? Non alia certe, quam *FIDES* tum *quam credebant* Corinthi, tum *quacredabant*. Nisi enim ex isto fonte promanet integritas vitae, impositum est aedificium arenae, non petrae Matt. VII, 26. (qui locus hic probe expendendus est, ostendit enim veros fructus ex sola veritate fidei et doctrinae puræ provenire) cum

cum nihil nisi quod fides, Sancta mater illa, pepererit, pro genuino fructu coram oculis DEI agnoscatur et declaretur. Rom. XIV, 23. Habemus consentientes Interpretes non imperitos: Audiamus BARTHOL. WESTHEMERVM: *Simplicitas 2. Cor. XI. ipsa fides est, non contaminata doctrinis aut versutis, de quibus Eph. IV. Error enim versutia se defendit: veritas vero simplicitate gaudet: de Tropis et Schematibus scripturae p. 147.* Audiamus idem ex Reformatis fatentem RAVANELLVUM: *simplicitas, quae est in Christo, sumitur pro puritate et sinceritate evangelii, seu pro pura, vera et sincera Evangelii Christi doctrina, et ex consequenti pro pura et sincera fide vel pietate, et merito quidem per simplicitatem denotatur doctrina Evangelii, nam veritas est res simplex, id est, nuda, aperta, cum e contrario mendacium sit πολυχιδες multiplex, et fuso gaudeat regi, ac sophisticis et dolosis argumentis defendi Eph. IV, 14. Biblioth. Sacra T. II. p. nos.*

VI.

Non praeter rem D. Lutherus Interpretum omnium quicunque sunt optimi et genuini, Dux praestantissimus, nonnunquam hanc vocem ἀπλότητος vertit per Unitatem, quandoquidem cum veritas non nisi sit unica et simplicissima, etiam in unitate illa fidem nostram unice acquiescere posse ac debere indicare voluit. Ita exposuit hunc locum nostrum in primis mox scriptis T. II. Alt. p. 32. ubi de Satanae astu loquitur, dicitque eum operam dare, ut animos hominum ab unitate in Christo avellat, quandoquidem id quod simplex est, πολυμορφίαν et diffinitatem non admittit, perinde ut res simplici colore tincta diversicolori rei opponitur. Crediderim hanc vocem quodammodo exprimerē, quod lingua Spiritus S. in Veteri Testamento per notionem τὰς τόν indicat, quod cum in Plurali (תמים) B ad-

adhibetur in describendo illo divinisimo oraculo, quo se DEVS Israelitis manifestavit, haud praeter rem foret auguri, etiam in illo VRIM et THVMML significatam fuisse doctrinae de Messia integritatem unitatem et simplicitatem, quam velut unice salvificum mysterium Sacerdos summus, tanquam Sacrorum praeses custodire et illibatam tueri debeat. Quando illa vox occurrit Deut. XXXIII, 8. cum judicio reddiderunt LXX. Interpretes per αληθεαν, ut idem sibi esse testarentur *integrum et simplex*, quod *verum* et cum norma verbi divini conforme. De quo momento pluribus non vacat disquirere, cum nobis sufficiat vocem απλότητας denotare simplicitatem, puritatem ac veritatem doctrinae fidei, tanquam illud primum, fundamentale et causale bonum, a quo omnia reliqua bona derivabantur, quae Paulus divinitus in Corinthiorum ecclesiam collata videbat. Admittimus hic et FLACIVM, qui *Simplicitatem in Christum pro simplici sinceraque fide*, dici fatetur, in Clave Scripturae p. 1173. Nec abibunt facile in alias partes, nisi quibus volupe forte est, omnes quaerere latebras, num possint evincere, non tam ad puritatem doctrinae quam pietatem vitae esse respiciendum, quorum error uti fatis periculosus, ita in hoc nostro dicto capitali vulnere profligatur.

VII.

Et sane si rem expendamus, απλότης summa in doctrina Paulina, qua Corinthii erunt hactenus instructi, reperiebatur. Epistolarum ad eos scriptarum biga, tanquam epitome et monumentum eorum, quae in conversatione ac praedicatione inter ipsos exposuerat, edocere nos uberrime potest, de quibus articulis et quomodo de illis eos erudierit; Nisi quis aperte coecitatem in veritatis odium mentiri voluerit, dabit hoc nobis haud illibenter, eum non modo,

490.

modo, ut ipse fatetur, proposuisse ipsis ordine concinno omnem *Doctrinam et Cognitionem DEI* 1. Cor. I, 5. et praecipue concessionem de *Christo Crucifixo* inculcavisse, verbis et sermonibus non humanam Sapientiam spirantibus nec tumidis et affectatis, sed planis et perspicuis, gravibus tamen et divino labore pollutibus, imo fulmina nonnunquam in Pseudo-Apostolos vibrantibus: 1. Cor. II, 2. 3. 4. adeoque instar prudentis architecti non inanes lacinias Enthusiastarum more, et male sibi cohaerentes contexuisse, sed fundamentum constituisse *Doctrinam genuinam de Christo*, 1. Cor. II, 10. 11. *de DEO* 1. Cor. VIII, 4. *statu hominis corrupto*. 1. Cor. II, 14. *regeneratione* 1. Cor. IV, 15. *justificatione et renovatione*. 1. Cor. VI, 11. *Verbo DEI* 1. Cor. I, 17. *Baptismo* 1. Cor. I, 13. *Eucharistia* 1. Cor. XI. *ministerio verbi* 1. Cor. IV. et IX. *ritibus adiophoros* 1. Cor. XI. et XIV. *resurrectione et vita aeterna* 1. Cor. XV. multasque alias doctrinas salvificas deinceps subjunxisse aedificii admodum inter se apte coagmentati et commissuris suis combinati. Quae compositio articulorum inter se doctrinam fidei ideo nullo modo reddebat multiformem, aut a simplicitate sua abludentem, cum sit totum aggregatum, nihil alienum aut heterogeneum admittens ad sui constitutionem, perinde ut compages corporis bene proportionata tres pedes, quatuor manus aut septem digitos minime omnium ferre potest.

VIII.

In illa *απλότητη* doctrinae fidem suam fundabant atque firmabant Corinthii, eratque revera *sufficientissima et abundantissima* ad eos salvandos; Neque dissimulare potest, Apostolus, *nihil ipsis sic ad veram DEI cognitionem et Salutem deesse*. 1. Cor. I, 7. Deumque ideo praedicat, qui *incrementum dederit* 1. Cor. III, 6. Habebant enim *veram fidem*

B 2

quam

quam per illam doctrinam erant consecuti i. Cor. III, 5. erant revera regenerati per illud evangelium i. Cor. IV, 15. erant justificati et sanctificati i. Cor. VI, II. Erant templa Spiritus S. et fruebantur ejus inhabitatione i. Cor. III, 16. Evangelium non modo vera fide erant amplexi, verum etiam in ea stabant. i. Cor. XV, 1. confirmati hactenus per Spiritum S. ulterius etiam per ejus gratiam, nisi reniti inciperent, conservandi, quae ipsa PLENITVDO est seu κατάρτισις quam Paulus ipsis adeo serio exoptat. 2. Cor. XIII, 9. non in perfectione graduum aut partium, quoad sanctimoniam vitae omnimodam, quaerenda, utpote quam ne Paulus quidem in se ipso, utut et regenito, et peculiaribus et assistentis et inhabitantis Spiritus S. donis exornato, deprehendebat, Rom. VII, 14. sq. sed in constantia in fide, ut et immota perseverantia in opere domini et studio verorum operum bonorum, utpote quod certo noverint DEO propter fidem placere, nec vanum aut sine praemio esse. i. Cor. XV, 58.

IX.

Quis itaque dubitet, Corinthiacae ecclesiae puritatem et simplicitatem, quam laudat Apostolus, constitisse in doctrinae, ab ipso propositae, sinceritate, ut et fidei, quatenebant illam et acceptabant, genuina et candida indole, nihil praeter salutarem evangelii promissionem desiderantis et unice Christo eiusque cognitioni inhaerentis. Unde admodum notanter dicitur ἀπλότης εἰς χριστὸν: non saltem ratione termini a quo, quoniam a Christo tanquam ἀρχηγῷ καὶ τελειοτῆτι fidei Hebr. XII, 2. omne salutis et eo pertinentium mediorum auspicium ac virtus dependet: nec saltem respectu termini in quo, utpote quem rursus Christus constituit, et in quo Corinthii perinde ut alii fideles erant per fidem radicati et fundati Col. II, 7. adeo ut omnem doctrinam, quae a Paulina institutione circa locum de Christo

pro

pro nobis abluderet, aut legem cum evangelio confundideret, aversarentur, nec minus in Christo sancte pieque viverent, et uti omnem securitatem carnalem, ita et omnem pietatem hypocriticam et fucatam, tandem in ἀθεότητα et Epicureismum apertum se terminantem, 1. Timothy. III, 5. 6. fqq. fugerent et abominarentur: verum etiam respectu termini *ad quem*; erga Christum enim, cum quo fidei negotium unice est, tota inclinat, fertur et vertitur, perinde ut sponsa omnia in gratiam sponsi suscipit, ut ipsi soli non displiceat: et integro simplicique amore eum prosequitur, de eius mutua fide vicissim certa et secura. Eodem siquidem modo anima fidelium, quicquid cogitando aut conando valet, et Christo debet, et in Christi gloriam tendere iubet, ac tam integro simplicique affectu eum diligit, ut prae veritate evangelii ex verbo Dei agnita mori malit, quam aliquid de ea adversariis concedat, prodat aut remittat. Disertis verbis hoc asserit Apostolus in nostro oraculo, quando cum simplicitate erga Christum conciliari non posse asserit, si forte Corinthii tolerare hominem aliud evangelium adferentem, animum suum inducerent. vers. 4.

X.

Subiectum quo simplicis illius fidei constituunt τὰ νονίμα Corinthiorum, quod malimus reddere MENTES, quam SENSUM, quamvis non inficiemur utrumque designare tum animum cogitantem s. νῆστον, tum actum cogitandi, tum ipsum νοντὸν s. rem cogitatam. D. LUTHERUS, cuius interpretationes semper nobis instar multorum esse nec pudet, nec dissimulamus, per vocem *Sinn* et animae facultatem cogitantem et rem cogitatam non infeliciter adumbravit: *Quid in hac voce aut simili, qualis est e. c. Φρόνημα*, exprimat Spiritus Sanctus per calatum Apostolicum, iuvabit ex

B 3

ipsius

ipsius Patris beati commentatione didicisse, quam in priorem Epistolam Petri instituit, ubi T. II. Altenb. p. 444. urget, Christianos debere inter se habere sensum seu mentem per fidem unam, manus vero diversas, ac multas, ut quilibet sui muneris quod est, strenue exequatur, et postquam oraculum nostrum adduxit ad probationem huius asserti, hoc deinceps elicit, quod satanas in mentibus hominum ab illa simplicitate abducendis omni conatu labore, unde Apostolus precetur, ut Deus suorum *vōnuata* in Christo Iesu custodiat Phil. IV, 7. pergitque: Warumb ist dem Apostel so viel gelegen an dem Sinn? Eh es lieget alles daran/ denn wenn ich in einen falschen Sinn gerathe / so ists schon als verlohren / als wenn ich ein Münch (arrigant aures, qui de perfectione sua adeo multa crepant) bin / und habe einen solchen Sinn gefasset / daß mein Werck für Gott mehr gelte / denn der andern / und spreche: Gott sey gedanket / daß ich ein Münch bin worden / mein Stand ist nun besser/ denn der gemeine eheliche Stand / so muß aus dem Sinn folgen ein Hochmuth / und kan nicht aussenbleiben / daß ich mich für frömmmer halte / denn einen andern / und andere Leute verachte / so betrüge ich mich selbst. Darum wenn man das weiß/ daß der Glaube alles mitbringt / was ein Christ haben soll / so haben wir alle einen Sinn und Meynung / und ist kein Unterscheid unter den Werken. Darum muß man den Spruch Petri also verstehen / daß er hier meine geistliche nicht äußerliche Sinne / und eine innerliche Meynung oder Dünkel / der da belanget die Dinge / die für Gott gelten. Den Sinn haben die Christen / und über den Sinn sollen wir fest halten/ daß er nicht verrückt werde / wie S. Paulus spricht. Accuratum hoc est judicium, quo Papismum, Fanaticismum, et Indifferentismum in cortice haerentem, et medullam fidei salvificae de Christo negligentem, et ut nimis simplicem contemnentem, graviter perstringit.

XI.

XI.

Quis vero sic negaverit sub τοῖς νόημασι Corinthisorum simplicitate vera imbutis, conceptus omnes intellectus per verbum DEI illustrati de rebus ac mysteriis divinis, adeoque Theologiae cuiusdam ἐκτύπων υποτύπωσιν uti a Paulo propositam, ita ab ipsis animo impressam, et firmo assensu receptam, nec non fiducialiter applicatam, non inanibus somniis, sed, ut antea monstratum, solidis doctrinis et vere salutaribus constantem, describi. Subsistit enim primum in τῷ ὄτι mysteriorum divinorum, pergit, in quantum face divina praelucente fieri potest, ad τὸ τί; summa vero deinceps cautione interdum παρακύπτει in τὸ διότι; nec nisi cum veneratione et reverentia e longinquo nonnunquam τὸ πῶς τί, scrutatur. Hic autem debite subsistere et commorari ubi par est, quantae habendum sit difficultatis, fateberis nobiscum, quisquis sobrie de hoc negotio pieque cogitas. Vno verbo dicam: Ipse nodus est fidei simplicis, scrutinium rerum divinarum eousque extendere, quo usque et jussit et permisit Scriptura, pedem vero ibi figere et metam ponere, ubi amplius progredi ipsa prohibuit. Ita nescire velle, quae Magister optimus nescire nos voluit, Sapientissima est ignorantia et simplicitas.

XII.

Hactenus se recte status Corinthisorum habuit: *amisibilis* tamen est et mutabilis. Metuit Apostolus in oraculo nostro Φθορὰν, CORRUPTIONEM, et velut putrefactionem in re alias incorruptibili, qualis mens est, si eam physice intuearis, datur vero corruptio accidentalis in Subjecto, quoad substantiam integro: Depromit similitudinem a Virgine intemerata primum, deinceps virgineo pudore ac honore spoliata, quod dedecus Latini ipso ad Graecorum genium per corruptionem ac vitium, tanquam ἔξοχικὸν aliquod

aliquid probrum commode exprimunt. Vide, quam pulcre rem tantam repraesentet Sanctus Apostolus ecclesiae Corinthiae pronubus et par nymphus eam per puram sanctamque doctrinam conservaverat immaculatam, credit vero fieri posse, ut abducatur ab illa sua castitate, et corrumperatur, suoque honore ac Sponsae dignitate exuatur, in eumque statum conjiciatur, ut secessionis suae et scortationis damna aeternum deploret ac lugeat. Duo hic occasione data monemus. Alterum, quod AVGVSTINVS, observante ESTIO, in duobus locis, citando oraculum nostrum, castitatem pro simplicitate in Christo posuerit, et aut forsan legerit ἀγνότητ Θ pro ἀπλότητ Θ , aut etiam ipsam ἀπλότητ Θ vocem sic maluerit reddere, non plane incommodo ad rem praesentem, cum simplicitas fidei nihil aliud sit, quam castimonia sanctae Christi doctrinae soli adhaerens, cui opponitur adulterium mysticum, quo anima falsis doctrinis adulterari se patitur: Alterum, quod Vulgatus cum non assequeretur nexus sermonis μή πως Φθαρῆ τὰ νοήματα υμῶν απὸ τῆς ἀπλότητ Θ , maluerit aliquid inserere, et sic vertere: ne corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate, quae est in Christo: ubi tamen τὸ EXCIDANT praeter rem additum est et abundat, illud enim sub ipsa Φθορᾷ intelligitur, utpote; quae non saltem complectitur positionem falsi dogmatis recepti, verum etiam privationem illius boni, quod in candida, genuina, simplici ac vera doctrina homo possidebat: recte itaque et sufficienter LUTHERVS: Daß nicht eure Sinne verrücket werden von der Einfältigkeit in Christo IESU/ quam enim emphasin illa vox ab ipso adhibita gerat, ut et spoliationem boni et inductionem contrarii boni inferat, patebit, si recte intuearis locum Coloss. II, 18. qui nostro oraculo prorsus est parallelus.

XIII.

XIII.

Potest igitur Φθορὰ aliqua omnino inferri coetui puriori, et in vera doctrina innutrito atque semper educato, imo eo maiori interdum in periculo versatur, quo innocentior et a falsitate alienior est. Unde Apostolus hoc negotium illustrandum putavit exemplo ad omnem posterritatem lugendo Evae, matris totius humani generis, creatae in summa et perfectissima, quae in hominem cadere potest, simplicitate, innocentia, intellectusque et voluntatis rectitudine. Haec enim fraudibus Satanae sub serpente latentis, adeo exquisitis, ut Spiritus S. meliori voce non possit exprimere, quam ut eas παντεγγίας nominet, admodum notanter, h.e. *fraudem omnium fraudum*, artem omnium artium; nihilominus tandem succubuit et devicta est. Quae circa hunc lapsum observanda innumera essent, non vacat ob brevitatis destinatum studium fuse excutere: hoc notamus tamen, quod, quae ad excusandam Evam nonnunquam ab eruditis conquisita, censuram Spiritus S. et fidei non sustineant. Ita SIMON PATRICIUS Episcopus Eliensis in Britannia, dum in Comm. ad Genesin lapsum matris nostrae contemplatur, eo descendit opinionis, ut credat, Angelos Seraphinos Protoplastis conspicuos subinde fuisse *sub forma serpentum alatorum* et insigni splendore velut flamma coruscantium: eandemque formam et imaginem non ingratam induisse diabolum, Evam deceptum, quae eo facilius colloquio se submiserit, cum crederet Angelum Dei esse, adeoque ipsi fidem eo maiorem haberet. Coniectura vero illa, uti ab integra historia Mosaica refutatur, quae, qualis Angelus sub serpente latuerit, diserte exponit, ita errorem Evae potius multiplicat, cum hoc modo in opinione eam versari oportuerit, Angelos bonos talia posse proferre, quae mandato Dei aperte refr-

C

garen-

garentur. Ineptius vero et multo miserius hominum genus dixeris, qui ante hos paucos annos Agrippianis et Fanaticis nugis turgidi ebriique fingebant per mulieres uti seducti fuerint mortales, ita per eas, quae ex ipsis sanctae essent, solas regenerationem et renovationem iis contingere posse, execribili et portentosa coniunctione erroris ac sceleris, ut acta Paderbornensia publica aliquando testabantur.

XIV.

Habebat sic Paulus rationes oppido gravissimas et praegnantes, cur de Corinthiis suis adeo metueret. Erant enim iam tum etiam in ecclesia ipsorum praesentissima indicia ac documenta furentis Satanae, et de avertendis animis fidelium cogitantis. Qua de causa id permiserit Deus, si quis quaerere audeat, idem responsi loco accepturus fuerit, quam si disquirat, qui fieri potuerit permissu ipsius, ut Eva seduceretur tantis ab ipso bonis donisque cohonestata? Certum enim est hic et sapientiam et honestatem, et potentiam et iustitiam divinam habuisse, in quo se exereret; Ult itaque παυρόλαν Satanae pateretur exhibere se operosam in cribrandis fidelibus tam inter Corinthios, quam alios, quos Paulus converterat, bonis credimus rationibus ab ipso factum, ut et ministri et auditores eo alacriores in munera sui partibus obeundis se exhiberent, et eius conatibus per preces et accuratam purae doctrinae tutelam obviam irent. Producerat iam daemon suos *primo genitos*, qui sub schemate serpentis hic depinguntur, et in plerisque coetibus in gloriam Dei serio consentientibus eos obtruserat. Satanae dixeris *lenones* et nequitiae ministros, quibus et fallere et falli receptum, et qui adeo ab Apostolo πονηροὶ καὶ γοντες cognominantur, a fascino, quo homines simpliciores dementare solebant, 2. Tim. III, 13.

In

In modum progenitoris sui tortuosi et ad omnem fraudem compositi, remque suam adeo occultare gnari, adhibita tum mira impudentia tum patientia, ut quod AUGUST. MARLORATUS ad h. l. annotavit, non uno ictu aut momento, sed paulatim a fide sensimque abducant et in amore erga veritatem remissiores et tepidiores reddant, donec tandem plane refrigerescant, ac veram doctrinam, sub persuasione maioris sapientiae, deserant.

XV.

Opus omnino hic quibusdam artibus fuerit, ut destinata consilia executioni dentur. Oportebat enim adulteros illos ad impugnandam simplicitatem variis picturis et coloribus ornari, ne protinus agnoscantur, sed aliquam prae se speciem ferant, qualis est I. LACTANTIA verbi Dei et singularis eius cognitionis, imo contemptus concionum Paulinarum et ad normam Paulinam institutarum de iustificatione aliisque articulis fidei; Der Satan kommt nicht daher getrollt in seiner scheußlichen schwarzen Farbe / daß er sage: Ich bin Satan / hüte dich für mir: Sondern schleicht daher wie eine Schlange / und schmückt sich aufs allerschönste mit Gottes Wort und Nahmen / bringet eben die Schrifft und Sprüche / die wir führen / lieb haben und uns drauff gründen / und giebt dazu trefflichen Ernst und Andacht für / als ein treuer frommer Prediger / der da nichts anders sucht / denn Gottes Ehre und der Seelen Heyl -- Er erdencket also / Schalckheit und Griffe / und kommt mit einen schönen Schein geschmückt / nicht als ein Feind / sondern als ein Freund / gibt uns eben die Wort und Schrifft für / die wir haben / und versteckt sich allerdings in einen Engel des Lichts / und wird ein heller schneeweisser Teuffel / will uns damit blenden / daß wir seine Schalckheit nicht sehen noch merken sollen / wie er durch die Schlangen Ewam betrogen hat / damit thut er erst

C 2

groß

grossen mercklichen Schaden. Ita B. LUTHERUS T. V. Altenb. in conc. de Christianorum armatura p. 991. ductu Scripturae ab ipso adductae 2. Cor. XI, 13. 14. 15.

XVI.

Talis est species II. perpetua sanctimoniae maioris et excellentioris tum in verbis tum in praxi ostentatio: Non feliciori ariete cadit simplicitas! Audiamus rursus et Scripturam. Haec falsos doctores se sistere notat loco iam allato, tanquam *praedicatores verae justitiae*, qui verum modum sancte pieque vivendi demonstrent! Audiatur et LUTHERUS in loco eodem: Durch den Aalauff wider die Ge rechtigkeit des Glaubens durch Christum / hat der schalckhafftige Teuffel dergestalt eingebrochen/ durch die Schrift von gu ten Wercken u. äuserlicher Gerechtigkeit herzu gezogen/ grossen Schein der Heiligkeit und geistliches Lebens eingeführet/ dis hat erst den Schaden gethan und mit Gewalt eingerissen als eine Flut/ und die ganze Welt vollgeschwemmet/ und ein solch Regiment aufgericht des Pabstthums mit so mancherley Got tesdienst/ Messen/ Orden/ Wallfahrten/ Gelübten/ Heiligen dienst ic. Welche auch mit Wundern/ aber doch falschen/ durch den Teuffel bestetiget/ daß auch die Auserwählten möchten darüber im Irrthum geführet werden. Denn also gehets/ wo der Teuffel erstlich eine Lücke offen findet/ und nicht wackere Prediger sind/ die da wehren/ da bricht er bald weiter/ und reisset immer fort/ so lange/ bis er gar überhand friegt/ und alles wieder einnimmt. Denn er kommt allewege mit solchen schönen Eingeben/ daß der Vernunft und menschlischen Weisheit gemäß ist/ und sie verstehen und begreissen kan/ und ihr natürlich wohlgefället/ daß sie sich gerne gefangen giebt/ und fället denn alles mit Haussen zu/ als sey es kostlich Ding/ das niemand kan wehren. Denn es gehöret ein hoher geistlicher Verstand darzu/ der Gottes Wort rein und laus-

Iauter habe und behalte / daß er solches erkennen und widerlegen könne. Darum sollen und müssen in der Christenheit seyn kluge und treue Prediger und Bischöffe / die auf allen Orten wachen und zusehen / daß nicht irgend ein Teuffels-Geschmeiß heimlich herein schleiche und eine Lücke gewinne. l. c. p. 992. quae verba ideo adducimus et si prolixiora, ut ex eorum nexu intelligatur iustas LUTHERUM et non vanas pii zeli habuisse causas.

XVII.

Lenocinium III. adversus simplicitatem est diabolo eiusque ministris frequens, positum in OSTENTATIONE maioris sapientiae circa articulum de Christo et salute per ipsum acquirenda. Audiatur Scriptura, quae docet eos *alium Christum praedicare* in capite oraculi nostri. 2. Cor. XI, 4. Nemo non haereticorum habebat, quod in doctrina Apostolica de Christo desideraret; Nemo sigillatim Enthusiastarum fuit, qui non operam daret, ut illam pessundaret. Sunt blasphemata, quae BARCLAIUS hinc inde de Christo scribit: multo peiora, quae haec tenus DIPPELIUS, et alii eius furfuris scripsierunt ne recitari quidem digna. Quaeras, quomodo isthaec in fidei simplicitate innutritos seducere possint? Audias LUTHERUM, cuius verba ad animum propter hodierna tempora probe revocari velimus, de uno saltem modo differentem: Endlich ist das auch ein Stück von dieses Bösewichts Listen und Tücken / daß er uns nurein Stücke von Christo / nicht den ganzen Christum fürhält / nemlich also / daß er wohl Gottes Sohn von der Jungfrau Maria Mensch gebohren sey / fähret aber nicht weiter / nemlich / daß er für unsere Sünde gegeben sey / bricht kurz da abe / und flickt etwas frembdes hinan / das gar nicht dahin gehöret / hält uns etwa einen Spruch Christi für / damit er die Gottlosen schreckt / als ohngefährlich diesen : Luc. 13. Wo

C 3

ib-

ihr nicht Busse thut / werdet ihr alle also umkommen und verderben. Beschmeisset und vergisstet denn also uns das reine und gewisse Erkenntniß Christi mit seinem Gifft / und machet / wenn wir gleich glauben / daß Christus unser Mittler und Heyland sey / daß er doch gleichwohl in unsern Gewissen für und für ein schrecklicher und grausamer Tyrann und Stockmeister bleibt. Werden denn also auf diese Weise von dem Feinde betrogen / daß wir das freundliche und liebliche Trost-Bild unsers Hohenpriesters und Mittlers Jesu Christi verlieren und fahren lassen. T. VI. Altenb. in Comment. ad Galatas. p. 543.

XVIII.

Pertinent huc et aliae plures decipulae , quibus sanctae simplicitati insidiae struuntur, quales sunt IV. praeclariorum donorum IACTATIO et plerumque sub nomine Spiritus maioris depraedicatio. Ita enim Pseudo Apostoli alium Spiritum et aliud evangelium iactabant secundum oraculum nostrum et quae sequuntur 2. Cor. XI. 4. et LUTHERUS de similis generis hominibus : Man soll keine Rottengeister zulassen / so der Teuffel auch neben einführet / die da wollen auch Salz und Licht seyn/ ja auch Christum selbst meistern und schreyen : Es sey nichts mit der Lehre vom Glauben / man müste höher kommen / und sich anders angreissen / daß man leide und sich creuzigen lasse. Welches wenn mans allenthalben ansiehet / so ist's nichts denn von unsern eigenen Thun gelehret / und noch nirgends dazu kommen/ daß es den Unglauben zeige / und straffe die rechten hoffärtigen Easter / so in denselbigen Lehrern stecken / damit sie sich selbst zum Salz und Licht aufwerffen. T. V. Explic. in V. Cap. Matth. p. 833. Accedit V. SPECIES verborum merum amorem spirantium , nonnunquam ampullas mysteriorum minasque proiiciendum : Ita in oraculo nostro commate 6. falsi Mystae Apostolum

stolum velut *ἰδιώτην τῷ λόγῳ* accusabant haud obscure, eiusque munus sic contemptibile reddere conabantur, ipsi interea magno verborum apparatu circumstrepebant, ut ex collatione Rom. XVI, 18. et aliorum locorum patere potest. Esca est et haec satis fallax et fraudulentia: Animadvertebat illam quoque LUTHERUS noster: Der Heilige Geist will die Einigkeit / (haec est simplicitas vera) für ein heiliges und edel Ding gehalten haben / wie wenig aber der seyn / die solches gläuben / weiß man wohl: Denn wer mercket doch nicht / daß die Schwarmgeister / von welchen Basilius saget / daß sie mit den Zungen / gleichwie die Bienen / schwärmen / ihnen dasselbe zum grossen Ruhm anziehen / daß sie die Einigkeit trennen? T. VII. pag. 658. et alibi: Wie sicher und trozig fuhre der Münzer / und musste alles nichts seyn / was wider ihn war: Wie trozig sind ißt unsere Lästergeister / wie fahren sie einher / wie stincket alles / was man wider sie saget / als hätten sie gewonnen ewiglich / aber hier stehet der Text / stürzet sie und tröstet uns; Ich wills herfür bringen / spricht der Herr Zebaoth. Comm. ad V. Cap. Zachar. T. IV. P. 315.

XIX.

Propius accedit, quod VI. plerorumque vertiginosorum Spirituum genius fuerit, per CONVENTVS clancularios, cum publice id non liceret, propagare Cereris suae sacra, et *ἐνδύνοντες* perrepentes et irrepentes domos, praecipue *τὰ γυναικά αἰχμαλωτέουν*, seducere mulierculas in simplicitate fidei aliqui perseveraturas, easque cumulatas interdum peccatis ac variis cupiditatibus circumrotatas et actas, quae emphatica descriptio Spiritus S. est 2. Tim. III, 6. Offert se et hic D. Lutherus iudicio suo pio et limato: Ich habe hören sagen / wie sich die Schleicher können finden zu den Arbeitern in der Erndte/ und auf dem Felde unter der Arbeit

heit predigen / also auch zu den Köhlern und einzelnen Leuten
in den Wäldern und allenthalben ihren Saamen säen und
Gifft ausblasen / wenden die Leute ab von ihren Pfarr-Kir-
chen. - Da siehe doch den rechten Teuffels-Trieb und Griff/
wie er das Licht scheuet und im Finstern mauset. Wer ist hier
so grob / der hier nicht mercken könnte / daß es rechte Teuffels-
Boten sind ? et post pauca lectu dignissima : Hier ist nun
warlich kein ander Rath / denn daß beyde Aemter geistlich und
weltlich dazu thun mit allem Fleiß. Der Geistliche muß war-
lich das Volk stets und mit Fleiß unterrichten / diese obbe-
handte Stück einbilden / daß sie keinen Schleicher zulassen und
gewißlich für Teuffels-Boten erkennen / und lerne sie fragen :
Woher komst du ? Wer hat dich gesandt ? Und wer hat dir
befohlen mir zu predigen ? Wo hast du Siegel und Brieffe /
daß du von Menschen gesandt sehest ? &c. Das weltliche Amt
muß auch darauf sehen / denn weil solche Schleicher des Teuf-
fels Boten sind / eitel Gifft und Lügen zu predigen / der Teuffel
aber nicht allein ein Lügner ist / sondern auch ein Mörder / so
kans nicht fehlen / daß er gedenkt durch solche seine Boten auch
Aufruhr und Mord zu stiften / ob er gleich eine Zeitlang sich
des eussert und friedsam stelle / und also beyde geistlich und
weltlich Regiment / Gott zu wider / umstoßen. In Epistola ad
Eberhardum von der Tannen de Praedicatoribus clancula-
riis T. V. Altenb. p. 966. sqq. quae nostris temporibus tota
legi et relegi a quovis meretur, quid enim moliatur eccle-
siae hostis per conventus a novatoribus et postremum a
Merckero Essensi, Hellmundio Wezlarjensi, Ecclesiastis, mul-
tisque aliis clam institutos & tanto tumultu conatuque de-
fensos, dignum est, quod ab omnibus, ut hactenus a cor-
datis, serio tandem cogitetur, factum.

XX.

Omnia vero illa denique VII. ad fucatam et putatitiam
ali-

aliquam *ἀπλότητα* concentrantur, et ex ea rursus derivantur. Nolumus nunc fontes veterum haereticorum aperire ac demonstrare, quemadmodum jam quondam DIONYSIASTER aliquie, Theologiae vitium ex Platonismo inferentes, simplicitatis nomine enthusiasmo viam sternere co-
nati fuerint: eo enim magis isthac labore supersedere possumus, quo studiosius et solidius eum Summe Rever. D. WERNSDORFIUS in dissertatione ad oraculum nostrum aliquando praestitit. Sufficerit itaque velut ratum certumque adhuc subjungere Consecrarium illud, *non feliori pallio occultari posse, quicquid insidiarum veritati paratur, quam SIMPLICITATIS.* Adeo ut exemplorum et testimoniorum inductione constare queat, omnium heterodoxorum devia desinere tandem in *simplicitatem* aliquam per-
versam, et a nostra, quae est *εἰς χριστὸν*, longissime abludentem.

XXI.

Si indolem ejus nosse quis desideret, sciat, ex oppositione verae simplicitatis facile cognosci posse. Haec vero talibus *χριτηρίοις* instructa est, quae brevitatis studio ex multis paucissima delibabimus:

I. *Ut in doctrinis ac rebus a DEO in Scriptura revelatis cum cupiditate discendi sit conjuncta:* alioqui enim in Corinthiis Paulus potius stuporem accusavisset, quam simplicitatem probasset.

II. *Ut non nisi in eo, quod in verbo DEI revelatum est et ex hoc liquido sequitur, firmiter ac secure acquiescat.* Alioqui non potuisset vituperare Pseudo-Apostolorum conatus traditiones legales imponentium.

III. *Ut ea quoque omnia, quae ex verbo DEI manifeste fluunt, in certo invicem respectu momentum suum habere credat;* alioqui per Corinthios fieri potuisset, ut Pseudo-Apostoli doctrinae Pauli alias lacinias assuerent, quas tamen ipsorum sinceritas non permittebat.

D

IV. Ut

IV. Ut omnia ad doctrinam salutarem de Christo ejusque merito velut ad hydum lapidem exigat, et quicquid revere dissonat, animose rejiciat: alioqui simplicitatem hoc titulo non insignivisset Apostolus, quod sit *eis χριστὸν*.

V. Ut equidem rationis dictamini inhaereat, si vero Scripturae placita aliud suaserint, huic potius obtemperet, alioqui non simplicitas fidei in Christo, sed superbia esset adversus Christum.

VI. Ut si quando de decretis DEI sentiendum sit, non ex occultis de revelatis, sed ex revelatis de occultis judicet: Ideo enim dicitur simplicitas *eis χριστὸν*, quoniam ex misericordia Patris per Christum filium humano generi exhibita de reliquis etiam sententiam ferendam existimat.

VII. Ut quicquid profecit in doctrina salutari, quibuscunque etiam beneficiis, ad quae ipsa cum DEO unio pertinet, soli verbo DEI adscribat, tanquam medio, per quod unice nobiscum agat. Non enim disimulat Apostolus Christum Corinthios accepisse per Verbum evangelii, cui hactenus etiam sincere satis adhaeserint.

XXII.

Valeat igitur falsa hinc dignoscenda SIMPLICITAS

I. SYNCRETISTICA stupida et coacta, qua tota fides univel alteri articulo ita includitur, ut vel Symbolo Apostolico sine ulla extensione aut interpretatione, omnia ad finiendas controversias necessaria contineri dicantur. Memorabilia sunt, quae hoc de argumento inter DANNHAREVM et REINBOTHVM aliquando disputata fuerunt: Stuporem hoc dixeris, non fidem.

II. PAPISTICA SUPERSTITIOSA, quae se involvit et implicat fidei ecclesiae et secura stertit, contenta fide carbonaria. Ita non veretur BELLARMINVS scribere, fidem justificantem melius per ignorantiam, quam per notitiam definiri. L. I. de Justif. c. V. De quo mysterio fidei implicitae imposterum.

III. AR-

III. ARMINIANA SIMVLATA, fundamentalibus etiam articulis fidei momentum suum ac pondus eripiens, et sub tolerantiae commendatione ignorantiam tandem invehens. Conf. ex ipsis Reformatis VEDELIVS Arcan. Arminianismi C.VI. p. 25.

IV. SOCINIANA INCONDITA et barbara dum enim omnia ad veterem illam et piscatoriam simplicitatem ac sinceritatem Apostolorum deducenda crepat Photiniana cohors, nihil aliud intendit, quam ut doctrina salutaris de Christo ejusque merito obscuretur et tollatur Conf. B. CALOVIVS T.I. Syst. p. 839.

V. INDIFFERENTISTARVM INCREDVLA, nihil praeter religionem rationalem quaerens, in honestate vitae consistentem, reliqua sub argutiarum fidei nomine contemnens ac traducens.

VI. REFORMATORVM INSIDIOSA, et in decreta Dei benignissima de salute humani generis admodum iniqua, ac, dum simpliciter in absoluta ejus voluntate acquiescendum statuitur, desperationis tristissimae semina foecundissima spargens.

VII. FANATICA SVPERBA et tumida, sub specioso suo nomine incredibilem fastum et de revelatione fictitia opinionem tegens, miserorum hominum fascinatrix. Quis non miretur BARCLAIUM, scribentem, quod DEVS *inter pauperes, infantes et puerulos, (Quakeros designat,) mysteria sua patefaciat.* Apolog. p. 374. Hos mihi dic PVERVLOS, qui omnes homines, etiam eruditissimos, pro pueris et stipitibus habent: *Quorum venenatum contagium ne in purioris ecclesiae viscera serpat ac diffundatur, metuendique causas, quas de Corinthiis Apostolus habebat, porro procul a nobis abesse jubeat DEVS, omni animi religione enixe*

P R E C A M U R.

CLARISSIMO
DOMINO M. STAENDERO
RESPONDENTI SUO INSIGNITER CARO
EX ANIMO FATA PROSPERA
PRECATVR
P R A E S E S

Post exercitationes Theologicas privatim tanto ardore et iudicio semper sobrio, abs Te frequentatas, publicum quoque specimen ex cathedra Philosophica nuper cum approbatione editum, mecum etiam in defendendo argumento sacro sat gravi et intricato occupari, instituto laudatissimo, decrevisti. Nihil unquam in Te desideravi, amantissime STAENDERAE, nec etiam desiderari aliquid in Te passus es, adeo Te industria, pietate, modestia, et reliqua morum vitaeque compositione nobis probas; hoc tamen desideraverim, ut fortuna lautior Tibi contigisset, quo destinata feliciter porro prosequi possis. Neque tamen vel sic inter postremos delitui, sed qui igniculi ac stimuli virtutum paternarum in Te reconditi, indefesso in studiis cursu ac plane concitato declaravisti, Teque ad sancti muneras partes, DEO, PATRE PATRIAEE SERENISSIMO, ac Patronis Maximis volentibus, vocantibusque aliquando cum coetus fructu obeundas bene, sapienter ac solide praeparavisti, eoque rem perduxisti, ut ipse fide simplici una veraque ac sincera apud nos imbutus animas aliquando Tibi traditas pariter felici successu docere ac pascere queas. Quod ut auspicato fiat, ac STAENDERIANO nomini porro decus insigne addas, industriaeque Tuae fructus amplissimos aliquando colligas, et Matri Optimae luculentri gaudii materiam pares, ex animo sincero, Tibique a fide perspecto, abs Numine benignissimo ac provido opto et precor. Scribebam Wittebergae sub egressum Mensis Aprilis A. O.
R. M DCC XIV.